

به نام خدا

چگونگی رشد بینش دینی دانش آموزان

مؤلف :

حمیده خسروی راستابی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: خسروی راستابی، حمیده، ۱۳۷۱
عنوان و نام پدیدآور: چگونگی رشد بینش دینی دانش آموزان/ مولف حمیده
خسروی راستابی.
مشخصات نشر: ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ۱۴۰ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۶۸۵-۴
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص ۱۴۰ - ۱۲۶.
موضوع: دانش آموزان - رشد بینش دینی
رده بندی کنگره: TK۵۱۰۵/۸۷۸
رده بندی دیویی: ۰۰۷
شماره کتابشناسی ملی: ۹۵۱۸۷۹۴
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: چگونگی رشد بینش دینی دانش آموزان
مؤلف: حمیده خسروی راستابی
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲
چاپ: زیر جلد
قیمت: ۱۲۶۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۶۸۵-۴
تلفن مرکز بخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۴	جامعه
۱۷	خانواده متعالی:
۱۸	انسان
۲۲	تربیت
۲۲	مفهوم تربیت
۲۸	تربیت و تربیت اسلامی از منظر تعاریف و مفاهیم
۳۱	اصول تعلیم و تربیت بر حرکت‌های اجتماعی
۳۱	اصل همکاری و انجام کار گروهی
۳۳	اصل تطبیق و سازگاری اجتماعی
۳۳	اصل مخالفت
۳۵	اصل توافق
۳۶	اصول تربیت دینی
۳۸	اصول هفتگانه آموزش و پرورش
۳۹	اصل فعالیت
۴۰	اصل سندیت

- ۴۱ اصل کمال و تمامیت
- ۴۲ اصل آزادی
- ۴۳ اصل تناسب با رشد ذهنی
- ۴۴ اصل تفرّد
- ۴۵ اصل اجتماع
- ۴۵ مراحل رشد و تعلیم و تربیت اسلامی
- ۴۶ مرحله‌ی مقدماتی زمینه‌سازی (پیش از تولد)
- ۴۷ مرحله‌ی سروری، سیادت، مولایی
- ۵۱ مرحله‌ی مطیعی، اطاعت، سربازی
- ۵۴ مرحله‌ی وزارت (مشاوره و همراهی)
- ۵۹ مرحله‌ی حمایت (بزرگسالی)
- ۶۰ مفاهیم و تعاریف خانواده
- ۷۳ اهمیت خانواده از دیدگاه علوم مختلف
- ۸۱ اهمّیت خانواده از دیدگاه اسلام
- ۸۲ اهداف تشکیل خانواده
- ۸۳ کارکردهای خانواده
- ۸۵ انتقال تجربه

۸۷	حمایت و مراقبت
۸۷	جامعه‌پذیری
۸۸	عطوفت و آرامش روانی
۸۹	تأمین پایگاه اجتماعی
۹۱	مشروعیت
۹۲	کارکردهای اقتصادی
۹۳	اهمیت تربیت فرزندان از منظر حضرت علی (علیه‌السلام) و ائمه معصومین
۹۷	زمانبندی تربیت دینی فرزند
۱۰۱	روش‌های آموزش و تربیت دینی
۱۰۱	روش غیرمستقیم
۱۰۲	استفاده از روش‌های فعال
۱۰۳	روش تربیت تلقینی
۱۰۳	غایت تربیت فرزند
۱۰۶	چگونگی رشد بینش دینی در فرزندان
۱۰۸	رشد دینی
۱۰۹	آموزش نماز
۱۱۰	آموزش قرآن

- آموزش دعا..... ۱۱۱
- رشد اجتماعی..... ۱۱۲
- محبت..... ۱۱۲
- نام گذاری نیک..... ۱۱۳
- ایجاد محیط زندگی..... ۱۱۴
- مهارت های اجتماعی..... ۱۱۶
- ارتباط با دیگران..... ۱۱۶
- شخصیت دادن به فرزند..... ۱۱۷
- تربیت جسمی..... ۱۱۸
- تربیت علمی..... ۱۱۸
- حضرت علی (علیه السلام) الگوی کامل انسانیت..... ۱۲۰
- فضیلت های برتر..... ۱۲۱
- الگو بودن حضرت علی (علیه السلام) از زبان دیگران..... ۱۲۱
- الگو بودن امام علی (علیه السلام) از زبان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله)..... ۱۲۳
- الگو بودن امام علی (علیه السلام) از زبان دوست و دشمن..... ۱۲۴
- منابع و مآخذ..... ۱۲۶

مقدمه:

از نظر اسلام، خانواده یک رکن بزرگ است. اگر باشد و سالمش باشد و تربیت درست باشد، در پیشرفت کار جامعه به صورتی که اسلام می‌خواهد، تأثیر زیادی دارد... این خانواده، منشأ خیراتی است. در اداره‌ی کشور و اداره‌ی انسانیت، کارهای عظیمی به عهده‌ی این خانواده است.^۱

خانواده^۲ یکی از کهن‌ترین نهادهای انسانی است که عمری به درازای تاریخ بشر دارد. خانه و خانواده نخستین محیط اجتماعی شمرده می‌شود. مقوله تربیت از ابتدایی‌ترین و اساسی‌ترین نیازهای زندگی بشری است و نه تنها تربیت لازمه جدایی‌ناپذیر زندگی است و بلکه زندگی، از گهواره تا گورش جلوه‌ای از آن است.

بحران امروز جهان، نابودی خانواده است. آمار بالای طلاق‌های قانونی و از آن بیشتر طلاق‌های عاطفی زنگ خطر بزرگی برای جوامع امروزی است. اما علت این حساسیت و اهمیت چیست. چرا جامعه در مقابل فسخ شراکت‌ها و اقامه عقود لازم و انفساخ سایر عقود جایز واکنش عمده‌ای از خود نشان نمی‌دهد، ولی در مقابل جدایی زوجین دچار اضطراب و پریشانی می‌شود. شاید یکی از علت‌های این واکنش اجتماعی، محصولی است که این عقد و ارتباط دائمی ایجاد می‌نماید. آری فرزند یگانه عاملی است که تداوم جامعه و انتشار نسل در

^۱ پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری، Khamenei.ir

^۲- Family

طول زمان و تاریخ را تضمین می کند. از آن رو که فقط رشد جسمی و پرواری فرزند نمی تواند ضامن جامعه سالم آینده باشد، «تربیت» جایگاه و اهمیت خود را به ما نشان می دهد. پیامبر اسلام علت رسالت خود را تمام نمودن مکارم و سجایای اخلاقی معرفی می نماید. «انی بعثت لآتم مکارم الاخلاق» و خود را نیز تربیت یافته خداوند می دانند «ادبى ربى فاحسن تادیبى» این موارد به ما جایگاه ویژه تربیت در توالی و انتشار نسل ها را گوشزد می نماید.

انسان تنها در پرتو تربیت صحیح است که به عنوان موجودی هدفمند و اندیشه ورز به اهداف و آرمان های خود دست یازیده و قلّه رفیع سعادتِ مطلوب خویش را فتح می نماید؛ از این رهگذر برای انسان مسلمان تربیت اسلامی ضرورتی مضاعف دارد.

اهمیت خانواده

اهمیت خانواده امری نیست که نیازمند ارائه برهان قاطع و احتجاج اضافی باشد. هر خردمندی بر این موضوع وقوف دارد که افکار، عادات و آداب و رسوم اجتماعی، تلقی ذهنی از نیک و بد و نوع نگرش فرزند نسبت به خود، اطرافیان، جامعه و خداوند ناشی از تربیت خانوادگی و اهتمام مربیان در سال‌های اوان زندگی است.

افزایش آگاهی‌های والدین از روش‌های تربیتی بی‌شک باعث افزایش کارایی ایشان در تربیت فرزندان خواهد گردید. افزایش سطح دانش به تغییر نوع نگرش منتهی خواهد شد و اگر نوع نگرش والدین عوض شود رفتار آنها نیز عوض خواهد شد و این تغییر رفتار منتهی به تربیت واقعی و صحیح خواهد شد. زیرا فرزند چیزی را می‌آموزد که می‌بیند و نه آن چیزی را که فقط می‌شنود.

امروزه ما در عصر رسانه قرار داریم. اگر تا دیروز دغدغه ما ایجاد این تفکر در والدین بود که از شبکه‌های ماهواره‌ای خارجی استفاده نکنند تا در باورها و عقاید و آداب و سنن آنها تغییری حاصل نشود امروزه با تهاجم نرم افزاری دشمن مواجهیم. وایبر، تانگو، تلگرام، بی‌تاک و هزاران نرم افزار روز به روز و نو به نو ساخته و عرضه می‌شوند. امکانات این نرم افزارها برای ترویج عکس‌ها و فیلم‌های که تا دیروز به سختی قابل نشر بودند و با ارائه محتوای ضدفرهنگ و آداب و رسوم ملی هر کشور که به جدایی اعتقادی و روحی افراد از جامعه پیرامون آنها منتهی می‌شود زنگ خطر جامعه امروز ماست. این محتواها هم پدر و

مادرها را دچار آشفتگی ذهنی نموده است و هم فرزندان را دچار بحران هویت نموده است. ارائه کنندگان مجانی این به ظاهر خدمات هدفی جز تسلط بر جامعه ما را ندارند. کشورهای اسلامی هم متأسفانه فاقد سواد رسانه برای برخوردی خردمندانه با این موارد هستند. این موارد هشدار بزرگ برای متولیان تربیتی ما خواهد بود.

پیامدهای ناگوار تربیت ناصحیح همواره مورد توجه بوده است. جرایم و جنایات روزافزون و پایین آمدن سن بزهکاری ملهم این واقعیت است که نخستین سرمایه گذاری جامعه بایستی از نهاد خانواده آغاز شود. فرزند ناصالح در بیان امام علی (ع) نابودکننده شرف و بلندای مرتبه پدران معرفی شده است. اما تاثیر مهم دیگر فرزند ناصالح در مورد نسل های آینده است امام علی (ع) به زیبایی و بلاغت تمام چنین فرزندى را فاسدکننده اولاد و بازماندگان معرفی نموده اند. آری فرزند سوء می تواند مایه درد و رنج و شومی قلمداد شود. حضرت علی (علیه السلام) ثمره و محصول تربیت صحیح را پرورش فرزند صالح و پیامد بی توجهی به امر خطیر تربیت را "رشد یافتن فرزند ناصالح" برشمرده و برای هر یک از این دو، آثار و نتایج مثبت و منفی بیان نموده اند.

از دیدگاه آن حضرت فرزند صالح مایه انس و آرامش والدین است لذا می فرماید: (الانس فی ثلاثه، الزوجه المواقه والولد الصالح و الاخ الموافق "انس و آرامش در سه چیز است: همسری که با شوهرش توافق داشته باشد، فرزندى که صالح باشد و برادری که موافق و هم

رأى انسان باشد.^۱ همچنین در سخن دیگری فرزند صالح را نیکوترین یادگار و بلکه مساوی با همه یادگارهای باقیمانده از والدین، معرفی می‌نماید: "الولد الصالح احد الذکرین" مرحوم خوانساری در ترجمه و شرح خود بر "غررالحکم و دررالکلم" ذیل این حدیث می‌گوید: اسباب یاد کسی به نیکویی دو چیز است: یکی فرزند صالح که از او بماند و دیگری سایر اسباب او. فرزند صالح نیکوتر از همه آنهاست یا اینکه فرزند صالح را با هر سببی بسنجند، از آن سبب نیکوتر است.^۲ از سویی دیگر امام علی (علیه السلام) آثار سوء و پیامدهای منفی پرورش فرزند ناصالح را مورد توجه قرار داده و همه رهروان صدیق خود را از بی‌توجهی به تربیت صحیح فرزندان برحذر داشته است. ایشان در سخنی فرزند ناصالح را مایه نابودی شرف و بلندی مرتبه پدران خود و عیناک کننده پیشینیان خود معرفی می‌نماید.^۳ (ولدالسوء یهدم الشرف و یشین السلف) و در کلامی دیگر از فرزند ناصالح به آلوده کننده پیشینیان خود و فاسد کننده اولاد و بازماندگان یاد می‌کنند.^۴ (ولدالسوء یعر السلف و یفسد الخلف) همچنین در سخنی دیگر او را مایه محنت و شومی دانسته^۵ (ولدعقوق محنته و شوءم) و در بیانی بلوغ، فرزند ناخلف را شدیدترین مصیبتها معرفی نموده‌اند^۶ (اشد المصائب سوء

۱ خوانساری، محمد، شرح غررالحکم و دررالکلم آمدی، ج ۲، ص ۱۴۱.

۲ مان، ص ۲۳.

۳ همان، ج ۶، ص ۲۲۲.

۴ مان، ص ۲۲۲.

۵ همان، ج ۶، ص ۲۲۴.

۶ همان، ج ۲، ص ۳۹۲.

الخلف). فرزند ناصالح نه تنها خویشتن خود را گم نموده و گوهر بندگی و انسانیت خویش را از دست می‌دهد، که گاهی ممکن است پدر صالح و شایسته را به انسانی ناصالح مبدل گرداند؛ علی (علیه‌السلام) درباره زبیر فرمود: " پیوسته زبیر مردی از ما اهل بیت علیهم‌السلام بود تا اینکه فرزند شوم و ناخلف او عبدالله بزرگ شد و او را از ما جدا کرد." (مازال الزبیر رجلاً منّا اهل البیت حتی نشاء ابنه المشؤوم عبدالله) اگرچه ساخت‌ها و کارکردهای خانواده در هر جامعه‌ای متفاوت است؛ اما نکته‌ای که هنوز در مورد خانواده واقعیت دارد این است که جامعه‌ها از خانواده‌ها تشکیل می‌شوند و تقریباً تمامی افراد جامعه زندگی را در چارچوب واحد خانوادگی آغاز می‌کنند. آری یکی از بهترین منابع برای شناسایی آموزه‌های تربیتی- اخلاقی برای تربیت فرزندان، منبع عظیم نهج‌البلاغه و کلام گهربار حضرت علی (علیه‌السلام) می‌باشد.

جامعه

روش عملی و فرمایشات و آموزه‌های امام‌های علی (علیه‌السلام) مورد توجه همه نخبگان جهانی می‌باشد. جامعه دینی و شیعی ما نیز از این قاعده مستثنی نیست. اما اینکه تا چه میزان در محیط‌های تعلیم و تربیت توانسته‌ایم به این دستاوردهای بزرگ نزدیک شویم و یا از آن

۱ نهج‌البلاغه، سیدرضی، قصارالحکم، شماره ۴۳.

۲ فلی زاده، درآمدی بر جامعه‌شناسی اصفهان، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی (خوراسگان)، ۱۳۸۷: ۱۸۱.